

КАТЕГОРІЯ «ІНТЕРЕС» ЯК ОРІЄНТИР ПРИ ВИРІШЕННІ КОЛІЗІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Тітко Іван Андрійович

т.в.о. завідувача кафедри кримінального та адміністративного права і процесу
Полтавського юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
доктор юридичних наук, доцент

Повне уявлення щодо того чи іншого правового явища можливо отримати лише відповівши на запитання, щодо виконуваних ним функцій. Тож, функціональне призначення категорії «інтерес» у кримінальному процесі є невід'ємною складовою нормативної природи даного феномену. Серед значного числа функцій вказаної категорії, на які ми звертали увагу в попередніх роботах (функція забезпечення існування кримінальних процесуальних правовідносин; функція визначення завдань кримінального процесуального законодавства та кримінального провадження; функція встановлення базису для кримінальних процесуальних інститутів; функція критерію диференціації кримінальної процесуальної форми; функція забезпечення змагальності у кримінальному провадженні; функція визначення правомочностей суб'єктів кримінальних процесуальних правовідносин та ін.), на наш погляд, найбільш неординарними і є функції, спрямовані на подолання колізій у сфері кримінального процесу, на чому й зупинимось в межах даної публікації.

Функція орієнтиру при вирішенні правових колізій. Багатогранність суспільних відносин, які на сьогодні потребують нормативного упорядкування, зумовила появу численної кількості нормативно-правових актів. У свою чергу при їх створенні не завжди дотримується вимога чіткого розмежування сфер регламентації й, відповідно, непоодинокими є випадки одночасного регулювання одного питання кількома законами. Більше того, доволі часто приписи різних законодавчих актів щодо однієї і тієї ж ситуації є суперечливими або взаємовиключними, що у значній мірі ускладнює процес правозастосування. На вироблення способів нейтралізації даного негативного явища, іменованого в юриспруденції правовими колізіями, спрямовані численні наукові дослідження [див., напр.: 1; 2; 3; та ін.], які дали можливість

сформулювати низку правил щодо вирішення колізій в праві. Не зупиняючись детально на кожному конкретному правилі, лише вкажемо, що до їх числа віднесені наступні принципи вирішення правових колізій: ієрархічний (застосовується нормативний акт, що має більшу юридичну силу), темпоральний (застосовується документ, який прийнято пізніше), змістовий (вибір робиться на користь нормативного акту з вужчою сферою спеціалізації) та ін. [див.: 4]. При цьому, на наш погляд, зважаючи на проголошення Конституцією України превалювання інтересів людини над загальнодержавними інтересами (ст. 3 Основного Закону) при вирішенні юридичних колізій поряд із названими принципами слід також виходити із того, яка з двох норм є більш сприятливою для інтересів особи, питання якої розглядається. Відмітимо, що даний підхід в окремих галузях права навіть знайшов закріплення на законодавчому рівні. Так, наприклад, у сфері податкового законодавства діє нормативний припис наступного змісту: у разі коли норма Податкового кодексу чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі Податкового кодексу, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів, або коли норми одного і того ж нормативно-правового акта суперечать між собою та припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення приймається на користь платника податків (ст. 56.21 Податкового кодексу України) [5].

Функція орієнтиру при вирішенні фактових колізій. Інтерес (в тому числі інтерес приватної особи) у ряді випадків служить орієнтиром при вирішенні у кримінальному судочинстві колізій не лише юридичних, а й фактових. Прояви вказаної функції знаходимо в засадничих кримінальних процесуальних положеннях, закріплених на рівні Основного закону. Так, наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 62 Конституції України, однією зі складових презумпції невинуватості є правило, відповідно до якого усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. Аналогічне положення знайшло відбиття в ч. 4 ст. 17 чинного КПК. На необхідності суворого дотримання зазначених нормативних підходів при правореалізації окремо наголосив ВССУ, вказавши у відповідному листі наступне: вирішуючи питання чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа, чи містить таке діяння склад кримінального правопорушення, а також чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення, суддя має пам'ятати, що: (а) обвинувальний вирок згідно з ч. 3 ст. 373 КПК не може ґрунтуватись на припущеннях і ухвалюється лише за умови доведення у ході судового розгляду винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення; (б) усі сумніви щодо доведеності вини особи відповідно до ч. 4 ст. 17 КПК тлумачаться на її користь [6].

Не менш ілюстративним прикладом зазначеному може служити підхід, сформульований Пленумом ВСУ щодо питання визначення віку неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого). Так, у постанові,

присвяченій практиці застосування судами законодавства у справах про злочини неповнолітніх зазначається, що за відсутності відповідних документів і неможливості їх одержання вік неповнолітнього встановлюється судово-медичною експертизою. У цьому випадку днем народження вважається останній день того року, який названий експертом. При визначенні віку мінімальною і максимальною кількістю років суд приймає рішення виходячи із встановленого експертом мінімального віку [7].

Відповідно, як демонструють вищенаведені приклади із законодавства та правоінтерпретаційної практики вищих судових інстанцій, саме інтерес особи (підозрюваного, обвинуваченого) береться судом за основу розв'язання сумнівів у доведеності фактів, які мають юридичне значення для правильного вирішення справи по суті.

Список використаної літератури:

1. Лилак Д. Д. Проблеми колізій у законодавстві України (теорія і практика) / Дмитро Дмитрович Лилак. – дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – К., 2004 р. – 174 с.
2. Погребняк С.П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх переборення: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, Х., 2001. – 19 с.
3. Тихомиров Ю. А. Юридическая коллизия. – М. : Манускрипт, 1994. – 140 с.
4. Мірошніченко А. Законодавче закріплення принципів вирішення колізій // Слово національної школи суддів України. – № 2. – 2013. – С. 163-167.
5. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13/14 – 17. – Ст. 112.
6. Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс] : лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цив. і крим. справ від 5 жовт. 2012 р. № 223-1446/0/4-12 // Законодавство України : нормат.-прав. база даних / Верхов. Рада України. – Електрон. дані. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1446740-12> (дата звернення: 06.02.2016). – Назва з екрана.
7. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 16 квіт. 2004 р. № 5 // Вісник Верховного суду України. – 2004. – № 5. – С. 4.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ



АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали

**ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
27 жовтня 2017 року**

Кривий Ріг – 2018

УДК 343.137.5
ББК 67.99(2)933Н
А 78

Рекомендовано до друку
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол №14 від 27 червня 2018 року)

Актуальні питання досудового розслідування: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 року). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, О.В. Одерій, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. – Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2018. – 196 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Волобуєва О.О. – завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз факультету №1 Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, доцент;

Одерій О.В. – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз факультету №1 Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Лоскутов Т.О. – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз факультету №1 Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Політова А.С. – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз факультету №1 Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук.

У збірнику представлено тези доповідей, які були оприлюднені під час роботи III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання досудового розслідування», що відбулась у Донецькому юридичному інституті МВС України (м. Кривий Ріг) 27 жовтня 2017 року.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників навчальних закладів і наукових установ, студентів, курсантів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників і широкий читацький зал.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Донецький юридичний інститут
МВС України, 2018